

Peter Hervik (red.), *Den generende forskjellighet. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels Forlag, 1999, 273 s., kr. 200,00.

Som statsviter kan man kan føle seg litt usikker, når man skal anmelde en bok (for et statsvitenskapelig tidsskrift), som ikke er et statsvitenskapelig verk. I dette tilfellet dreier det seg om en sosialantropologisk antologi. For undertegnede blir ikke oppgaven mindre vanskelig, når bokens redaktør, Peter Hervik, i det første kapitlet skriver, at „[e]n av de bøger, der har været mest betydningsfuld for vores forskningsprojekt, er skrevet av Øystein Gaasholt og Lise Togeby (1995). Bogen *I syv sind* bidrager med ny viden om danskernes holdninger til fremmede. Samtidig illustrerer den de metodiske problemer, som vores antropologiske forskningsprojekt har søgt at afhjælpe“ (s. 20).

Med assistanse fra litt velvilje går jeg ut fra, at meningen i den siste setningen er, at antropologer kan noe, statsvitere ikke kan, og omvendt. For det kan neppe være noen tvil om, at sosialantropologer er fortrolige med metodiske redskaper, som i forhold til de metodiske redskaper, statsvitere typisk anvender, er overlegne, når man skal trenge inn i folks (enkeltindividers?) forestillingsverden. Utover denne enkle konstatering, skal jeg ikke forsøke å gjøre meg klok på metoden(e), studiene i *Den generende forskjellighet* bygger på. En leser uten et systematisk kjennskap til antropologi får i så måte heller ikke noe særlig hjelp i det første kapitlet, som foregir å redegjøre for prosjektets metode og hensikt. Snarere tvert imot:

„Den metodiske tilgang er antropologisk og inneholder tre hovedelementer: Dels en tilgang, vi – i mangel af et bedre udtryk – kalder

’kritisk diskursanalyse’ og dels en kognitiv antropologisk tilgang til grundopfattelser. De to størrelser, der normalt udgør adskilte og indbyrdes modstridende tilgange, knyttes sammen ved hjælp af en serie analyseprincipper fra britiske kulturstudier og grundantagelser fra nyere amerikanske teorier om, hvordan kulturel viden fra det sociale rum internaliseres i det enkelte individ“ (s. 17).

Men heldigvis forhindrer ikke dette innledende tåkesnakket de substansielle bidragene i å gi leseren innblikk nettopp i enkeltindividers forestillingsverden, hva angår innvandrere og flyktninger. Disse forestillingsverdener er overordnet preget av kategorisering („vi“/„de fremmede“) og hierarkisering av folkeslag og kulturer basert på en slags evolusjonær utviklingsteori i populærformat. Men i tillegg, og nok så interessant, går forfatterne bakom holdningene og analyserer samfunnsmessige institusjoner og roller, som produserer og reproducerer forestillingene om „de fremmede“, som enkeltpersoner tar til seg. Det skal ikke være til forkleinelse for de øvrige bidrag, når jeg fremhever kapitlene om *Jyllands-Postens* og *Ekstrabladets* redaksjonelle strategier, hva angår innvandrerstoff (av henholdsvis Signe Toft og Rikke Egaa Jørgensen og Vibeke Søderhamn Bülow). Utover å styrke mistanken om, at media bærer et stort ansvar for fordommene rettet mot innvandrere og flyktninger fra den tredje verden, demonstrerer disse analysene dyktige antropologers evne til å trenge inn i organisasjoners interne liv. I sin helhet utvider og nyanserer *Den generende forskjellighet* vår viten både om, hvordan tilfeldige dansker tenker om innvandrere og flyktninger, og om hvorfra og hvordan de får næring til sine forestillinger. Antologien kan således anbefales på det varmeste til enhver med interesse i å forstå seg selv og/eller andre, hva angår „vores“ forestillinger om

Peter Hervik (red.), *Den generende forskjellighet. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels Forlag, 1999, 273 s., kr. 200,00.

Som statsviter kan man kan føle seg litt usikker, når man skal anmelde en bok (for et statsvitenskapelig tidsskrift), som ikke er et statsvitenskapelig verk. I dette tilfellet dreier det seg om en sosialantropologisk antologi. For undertegnede blir ikke oppgaven mindre vanskelig, når bokens redaktør, Peter Hervik, i det første kapitlet skriver, at „[e]n av de bøger, der har været mest betydningsfuld for vores forskningsprojekt, er skrevet av Øystein Gaasholt og Lise Togeby (1995). Bogen *I syv sind* bidrager med ny viden om danskernes holdninger til fremmede. Samtidig illustrerer den de metodiske problemer, som vores antropologiske forskningsprojekt har søgt at afhjælpe“ (s. 20).

Med assistanse fra litt velvilje går jeg ut fra, at meningen i den siste setningen er, at antropologer kan noe, statsvitere ikke kan, og omvendt. For det kan neppe være noen tvil om, at sosialantropologer er fortrolige med metodiske redskaper, som i forhold til de metodiske redskaper, statsvitere typisk anvender, er overlegne, når man skal trenge inn i folks (enkeltindividers?) forestillingsverden. Utover denne enkle konstatering, skal jeg ikke forsøke å gjøre meg klok på metoden(e), studiene i *Den generende forskjellighet* bygger på. En leser uten et systematisk kjennskap til antropologi får i så måte heller ikke noe særlig hjelp i det første kapitlet, som foregir å redegjøre for prosjektets metode og hensikt. Snarere tvert imot:

„Den metodiske tilgang er antropologisk og inneholder tre hovedelementer: Dels en tilgang, vi – i mangel af et bedre udtryk – kalder

’kritisk diskursanalyse’ og dels en kognitiv antropologisk tilgang til grundopfattelser. De to størrelser, der normalt udgør adskilte og indbyrdes modstridende tilgange, knyttes sammen ved hjælp af en serie analyseprincipper fra britiske kulturstudier og grundantagelser fra nyere amerikanske teorier om, hvordan kulturel viden fra det sociale rum internaliseres i det enkelte individ“ (s. 17).

Men heldigvis forhindrer ikke dette innledende tåkesnakket de substansielle bidragene i å gi leseren innblikk nettopp i enkeltindividers forestillingsverden, hva angår innvandrere og flyktninger. Disse forestillingsverdener er overordnet preget av kategorisering („vi“/„de fremmede“) og hierarkisering av folkeslag og kulturer basert på en slags evolusjonær utviklingsteori i populærformat. Men i tillegg, og nok så interessant, går forfatterne bakom holdningene og analyserer samfunnsmessige institusjoner og roller, som produserer og reproducerer forestillingene om „de fremmede“, som enkelt personer tar til seg. Det skal ikke være til forkleinelse for de øvrige bidrag, når jeg fremhever kapitlene om *Jyllands-Postens* og *Ekstrabladets* redaksjonelle strategier, hva angår innvandrerstoff (av henholdsvis Signe Toft og Rikke Egaa Jørgensen og Vibeke Søderhamn Bülow). Utover å styrke mistanken om, at media bærer et stort ansvar for fordommene rettet mot innvandrere og flyktninger fra den tredje verden, demonstrerer disse analysene dyktige antropologers evne til å trenge inn i organisasjoners interne liv. I sin helhet utvider og nyanserer *Den generende forskjellighet* vår viten både om, hvordan tilfeldige dansker tenker om innvandrere og flyktninger, og om hvorfra og hvordan de får næring til sine forestillinger. Antologien kan således anbefales på det varmeste til enhver med interesse i å forstå seg selv og/eller andre, hva angår „vores“ forestillinger om

og holdninger til „dem“, så vel som til alle ikke-antropologer med interesse i antropologers arbeidsmetoder.

Etter dette er sagt, kan jeg ikke la være å komme med et par hjertesukk. For det første, hvorfor det skal være nødvendig å innlede med besvergelses om verdinøytralitet i bøker, som inneholder et klart normativt budskap? (Dette har vi sett før.) Det er nemlig særdeles vanskelig å forstå *Den generende forskjellighet* annerledes, enn at den finner hierarkiseringen av befolkningskategorier beklagelig – nettopp fordi den hindrer hensiktsmessige mellommenneskelige relasjoner.

For det andre, hva er meningen med å slynge ut en påstand om, at undersøkelser av den typen, som ligger til grunn for *I syv sind* „bygger på illusjonen om, at den uttrykker en konkret, målbar virkelighet“ (s. 21)? En slik påstand virker både malplassert og merkelig av flere grunner. Jeg finner det ytterst tvilsomt, at analyser av ytringer frembragt gjennom interview med 52 personer kommer nærmere en konkret målbar virkelighet enn analyser, som bygger på interview med 1.675 personer. En annen grunn er nettopp hierarkiseringen, som *Den generende forskjellighet* ellers advarer mot. Her går hierarkiseringen ut over sosiologi og statsvitenskap. En tredje grunn er, at Hervik et al. til stadighet må støtte seg til *I syv sind* for å supplere og kontekstualisere sine egne opplysninger og analyser. Nok en grunn er, at Hervik uttaler seg om Togeby og undertegnede forestillinger om forholdet mellom samfunnsvitenskapelige analyser og virkeligheten uten å ha undersøkt saken. Her kan det være fristende å etterlyse større samsvar mellom liv og lære. En undersøkelse ville ikke krevd større forskningsmessig innsats enn en telefonoppringning, og den

ville vist, at vi ikke har noen illusjoner om å ha målt en konkret virkelighet. (Men kanskje en skikkelig antropolog heller vil gjette enn å anvende telefoninterview).

Som jeg har fremhevet ovenfor, har antropologer til rådighet en rekke metoderedskaper, som egner seg til andre ting enn det, statsviteres metoderedskaper egner seg til. Det antropologer i så måte kan, og som statsvitere (og sosiologer) i mindre grad kan, er å analysere, hva som foregår inne i hodene på folk. Således er forskjellen mellom fagene nettopp ikke generende.

Øystein Gaasholt
Institutt for Økonomi og Statsvitenskap
Høgskolen i Buskerud

Michael Møller og Niels Chr. Nielsen, *Kunst økonomisk set*, København: Gyldendal, 1999, 224 s., kr. 248,00; Hans Drachmann, *Kongen og kejseren*, København: Møntergården, 1999, 269 s., kr. 249,00.

Kulturpolitikk er godt stof. Der tales og skrives meget om det, hvad der for det første hænger sammen med, at kulturens udøvere er professionelt stærkt talende og skrivende, og for det andet, at finkultur er politisk korrekt stof. Kun en tåbe ytrer sig kritisk herom, for hvem ønsker at se sig selv stemplet som rindalist, eller det der er værre. Derfor er det en given sag, at det offentlige skal støtte kunsten og kulturen i alle dens former, og at penge er den bedste form for støtte. Ingen minister måles i den grad på evnen til at skaffe penge som kulturministeren. Det er det eneste, der kan forklare det ubetinget gode eftermæle, som afdøde Niels Matthiasen har i de rette kredse.